

УДК 343

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗШУКОВІЙ РОБОТІ СЛІДЧОГО

Надія ГУМЕННА,

аспірант кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка

SUMMARY

The presented paper is devoted to the analysis of features use the results of the operational-search activity in search activity of the investigator with the definition of problems in this area and a description of how to improve the relevant legislation of Ukraine and the development of methodological basis of its use in investigative practice. As a result, noted that the use of materials of operatively-search activity in search activity of investigator and direct implementation of such activities are not possible without understanding its meaning. Presence of the investigator skills legal assessment materials operatively-search activity, identifying ways and direct use of such materials, the proper procedural implementation of this activity is the key not only to refine search activity, but also to prevent violations of current legislation.

Key words: criminal procedure law, operational-search activity, investigator, investigator searching activities, tactics, evidence, results of operational activities, investigative actions.

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено аналіз особливостей використання результатів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого із визначенням проблем у цій сфері та окресленням шляхів удосконалення відповідного законодавства України, розробки методологічних підвалин його застосування у слідчій практиці. У підсумку наголошено, що використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності слідчим у розшуковій роботі та безпосереднє здійснення такої діяльності не є можливим без розуміння її змісту. Наявність у слідчого вмінь і навиків правової оцінки матеріалів оперативно-розшукової діяльності, визначення шляхів та безпосереднього використання таких матеріалів, належне процесуальне оформлення цієї діяльності є запорукою не лише результативності розшукової роботи, а й недопущення порушень чинного законодавства.

Ключові слова: кримінальне процесуальне законодавство, оперативно-розшукова діяльність, слідчий, розшукова діяльність слідчого, тактичні прийоми, докази, результати оперативно-розшукової діяльності, слідчі дії.

Постановка проблеми. Питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого є досить дискусійним серед науковців у сфері кримінального процесу та доказування. Без сумніву, оперативно-розшукова діяльність одночасно із досудовим слідством є важливим етапом у процесі збирання доказів. Проте оперативно-розшукова діяльність та її результати мають певні особливості, які її відмежовують від кримінальних процесуальних дій слідчого. У зв'язку з цим методологічні питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності слідчого з метою отримання відповідних доказів та здійснення слідчих дій є досить актуальними для сучасного кримінального процесуального права та криміналістики.

Незважаючи на досить вагоме значення результатів оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) як джерела доказів у кримінальному провадженні та наявності певних особливостей їх використання у діяльності слідчого, вказаним питанням недостатньо приділяється уваги у наукових колах України. Так, на окремих аспектах цих питань зосереджували свою

увагу М.П. Климчук, С.Є. Кучерина, С.С. Кудінов, Д.Й. Никифорчук та інші. Одночасно необхідно зауважити, що на протигагу українській науці, в Росії використання результатів ОРД є предметом наукового опрацювання значно більшої кількості вчених. Так, лише на рівні монографічних досліджень проблеми використання результатів ОРД у кримінальному процесуальному провадженні проаналізовані у працях таких вчених: Є.А. Долі, В.І. Зажицького, В.М. Зайковського, Ю.В. Кореневського, С.Л. Миролюбова, М.П. Полякова, Р.С. Рижова, В.Ю. Сафонова, В.А. Семенцова, М.С. Токаревої. Вказане ще раз доводить доцільність проведення цього дослідження з урахуванням сучасних тенденцій новітнього кримінального процесуального провадження України.

Мета дослідження. Метою наукової статті є аналіз особливостей використання результатів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого із визначенням проблем у цій сфері, окресленням шляхів удосконалення відповідного законодавства України й розробки методологічних підвалин його застосування у слідчій практиці.

Виклад основного матеріалу. Питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого пов'язане з питанням про форми й межі ознайомлення слідчого з оперативними матеріалами. Якщо слідчий в повному обсязі володіє навиками використання таких матеріалів, доцільно ознайомлювати його з усіма матеріалами оперативно-розшукової діяльності, незалежно від джерел і способів їх отримання.

Маючи отримані оперативним шляхом матеріали, які містять різноманітну інформацію, слідчий може використати їх у ході підготовки та проведенні слідчих (розшукових) дій або як докази в кримінальному провадженні. Використання слідчим результатів оперативно-розшукової діяльності для підготовки і проведення слідчих (розшукових) дій, як правило, не становить труднощів, оскільки оперативні матеріали не мають самостійного доказового значення і є лише орієнтирами інформування у ході проведення розслідування [1, с. 133].

Після набуття у 2012 році чинності новим КПК України проблема використання результатів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого набула нових аспектів. Суттєвою новелою КПК України стало введення до нього такої категорії, як негласні слідчі (розшукові) дії.

Передбачення у законодавстві зазначених слідчих (розшукових) дій суттєво вплинуло на роль слідчих, які раніше, виконуючи свою функцію з розслідування злочинів, здійснювали лише офіційну гласну процесуальну діяльність. Відтепер вони можуть застосовувати й негласні слідчі (розшукові) дії, що фактично являють собою негласну оперативно-розшукову діяльність. Такого роду діяльність полягає в проведенні заходів оперативного, у тому числі й оперативно-розшукового, характеру та врегульовується окремим нормативно-правовим актом – Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». До названого закону, у зв'язку з прийняттям нового КПК України, було внесено зміни та доповнення, що фактично перетворили оперативно-розшукові заходи, що носили негласний характер, у вищезгадані процесуальні негласні (розшукові) слідчі дії.

Тому для визначення проблемних питань використання результатів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого необхідно розглянути у чому ж полягають відмінності між негласними (розшуковими) слідчими діями та оперативно-розшуковими заходами. Згідно зі ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України. У ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» вказано: «Оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних

заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [3]. Законодавство відмежовує ці дві категорії та по-різному визначає їх зміст.

Разом з тим, якщо здійснити аналіз статей 260-264, 267-275 КПК України і пунктів 2, 4, 7, 8-12, 17, 20 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», в яких визначається, відповідно, порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів оперативно-розшукової діяльності, можна зробити висновок, що зазначені дії і заходи є тотожними, хоча й мають різну назву.

Відповідно до змісту статей 260-264, 267-275 КПК України до негласних слідчих дій належать: аудіо-, відеоконтроль особи; накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; установа місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця; контроль за вчиненням злочину; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження; використання конфіденційного співробітництва. Одночасно у п. 2, 4, 7, 8-12, 17 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» ті ж самі дії визнаються оперативно-розшуковими заходами. Їх дозволяється здійснювати відповідно до положень КПК України.

Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 269, 270, 271, 272 КПК України, а також ті дії, рішення про проведення яких приймає слідчий суддя, проводяться винятково у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Згідно з п. 10 ч. 1 статті 3 КПК України кримінальне провадження – це досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність. Згідно з ч. 2 статті 214 КПК України досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Тобто вчинення органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, оперативних заходів (що зазначені вище) без відповідного рішення слідчого/прокурора та поза межами кримінального провадження, зареєстрованого належним чином, фактично необхідно визнавати незаконним.

Законодавством передбачені випадки, коли проведення негласної слідчої дії може відбуватися до постановлення ухвали слідчого судді. Ці невідкладні випадки пов'язані із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX,

XIII, XIV, XV, XVII Кримінального кодексу України. У такому разі негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. Тому прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину. Приготування є однією із стадій вчинення злочину, у певних випадках дії з підготовки до вчинення злочину можуть класифікуватися як окремий закінчений злочин. У разі виявлення ознак злочину, згідно з ч. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовані фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

В цьому випадку зі змісту законодавчих норм випливає, що у разі виявлення будь-яких ознак злочину має починатися кримінальне провадження. Проте залишається незрозумілим на якій підставі здійснюється оперативно-розшукова діяльність для виявлення ознак злочину, коли законом передбачається, що підставою для її проведення є наявність достатньої інформації, що потребує перевірки, про підготовку злочину, тобто вже виявлені його ознаки. Як зазначає М. Шилін, до виявлення ознак злочину оперативно-розшукова діяльність не може здійснюватися, бо ще немає підстав для її проведення, а після виявлення ознак злочину повинно розпочинатися кримінальне провадження й мають проводитись передбачені КПК України слідчі, у тому числі й негласні слідчі (розшукові) дії, а не оперативно-розшукова діяльність [4, с. 60].

Разом з тим, вбачається за можливе проведення низки оперативно-розшукових дій, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» поза межами кримінального провадження, на підставі постанови про порушення оперативно-розшукової справи. До таких підстав відносяться: наявність достатньої інформації про: осіб, які готують або вчинили злочин; осіб, що переховуються від органів розслідування або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб, які безвісти зникли; злочини, вчинені невідновленими особами.

Отже, якщо на підставі викладеного допустити, що законодавство все ж таки дає можливість використо-

увати результати оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого, варто більш детально розглянути тактичні засади такого використання.

Сама категорія «результати оперативно-розшукової діяльності» розглядається науковцями як інформація, отримана оперативними підрозділами в установленому законом порядку: щодо ознак вчиненого злочину або злочину, що готується; щодо осіб, які вчинили, вчиняють або готують кримінальне правопорушення, переховуються від органів слідства, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання та осіб, які зникли безвісти [5, с. 13]. Результати оперативно-розшукової діяльності можуть містити: фактичні дані (відомості), що безпосередньо вказують на ознаки злочину, які можуть мати значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню (наприклад, про наявність та місця зберігання зброя злочину, викрадених цінностей, грошей, предметів, що зберегли сліди злочину); дані, що носять допоміжний характер (про особу підозрюваного, способи маскуванню злочинної діяльності тощо) та можуть бути орієнтиром для вибору слідчим організаційних та тактичних прийомів проведення розшукових заходів.

Результати оперативно-розшукової діяльності використовуються у випадках: коли їх дійсність та об'єктивність можливо довести і перевірити у ході інших слідчих і судових дій на стадіях досудового розслідування та судового розгляду, а також за допомогою відповідної судової експертизи, в процесі доказування по кримінальному провадженню у відповідності до положень кримінального процесуального законодавства, що регламентують збирання, перевірку та оцінку доказів. Аналіз наукової літератури та нормативних актів з цього питання дозволяє зробити висновок, що матеріали, отримані у ході проведення оперативно-розшукових заходів, можуть використовуватися з метою формування доказів у кримінальному провадженні або з розшуковою метою (для встановлення: підмовників, організаторів, виконавців злочину; мотиву, мети, об'єкту, наслідків, часу, способу, місця та додаткових фактичних даних; місця знаходження злочинців, трупів, потерпілих, зброя вчинення злочину, інших речових доказів та викраденого майна; свідків та висунення і перевірки версій, взаємного інформування оперативних підрозділів та інших правоохоронних органів, а також інформування державних органів відповідно до їх компетенції тощо). Отже, використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності допомагає слідчим визначити найбільш доцільний напрям розшукової діяльності з розкриття злочину, пошуку злочинця, визначити особу, яка володіє відповідною інформацією і зможе її надати.

Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні включає в себе три взаємозалежні операції: правову оцінку матеріалів,

визначення способів і безпосереднє їх використання [6, с. 252-257].

Оцінювання матеріалів оперативно-розшукової діяльності має два аспекти: кримінально-правовий і кримінальний процесуальний. Кінцевим результатом правової оцінки матеріалів оперативно-розшукової діяльності є уявлення уповноваженої особи (слідчого, прокурора, оперативного співробітника) щодо доцільності та можливості їх використання в кримінальному провадженні.

Визначення способів використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності передбачає спільне визначення суб'єктом, що здійснює досудове розслідування, та оперативним підрозділом (співробітником), як саме результати оперативно-розшукової діяльності можуть бути використані під час здійснення слідчим розшукової діяльності. Способом використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності під час розслідування є конкретні дії, спрямовані на вирішення завдань кримінального провадження шляхом використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Метою такої діяльності є визначення найбільш ефективних шляхів, тактичних прийомів використання оперативних матеріалів з метою вирішення завдань кримінального провадження.

Проведений вище аналіз законодавства свідчить, що воно не містить визначення способів використання, їх переліку, а визначає лише окремі напрями, зазначені у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність». Кінцевим результатом визначення способів використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні може бути складання плану використання таких матеріалів або плану реалізації конкретної оперативно-розшукової справи.

Безпосереднє використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності передбачає собою практичну реалізацію слідчим планів щодо намчених способів використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, зокрема, використання оперативної інформації під час проведення слідчих (розшукових) дій, прийняття процесуальних рішень та ін.

Відповідно до ст. 214 КПК України матеріали оперативно-розшукової діяльності можуть бути використані для початку кримінального провадження як підстави для проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій або під час їх проведення. Згідно з названою нормою, а також ч. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативний підрозділ у разі виявлення під час здійснення ОРД ознак злочину зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали до відповідного органу досудового розслідування для початку досудового розслідування. Отже, після виявлення факту вчинення злочину ОРД може здійснюватися лише з метою розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування,

слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, а також безвісті відсутніх, що підтверджується змістом положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

У разі, коли ознаки злочину виявлені під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають, і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує проведення оперативно-розшукового заходу, після чого направляє зібрані матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування.

У разі прийняття рішення слідчим про проведення слідчих (розшукових) дій на підставі матеріалів оперативно-розшукової діяльності іноді ці підстави повинні міститися не лише в матеріалах оперативно-розшукової справи, а й у матеріалах кримінального провадження, тобто таке рішення слідчого має впливати з процесу досудового розслідування, що дає змогу контролювати процес формування доказів, законність і обґрунтованість процесуальних рішень усім учасникам процесу. Наприклад, до клопотання про проведення такої слідчої (розшукової) дії, як обшук, відповідно до ч. 3 ст. 234 КПК України, додаються оригінали або копії документів, якими слідчий обґрунтовує необхідність його проведення.

Законодавство не містить вимог щодо формування підстав для проведення слідчих (розшукових) дій за результатами матеріалів оперативно-розшукової діяльності шляхом розкриття джерела оперативно-розшукової інформації. Проте оперативні матеріали, які містяться в матеріалах кримінального провадження, повинні бути розсекречені («легалізовані») й не розкривати форм і методів оперативно-розшукової діяльності, негласних джерел оперативної інформації. Оперативний працівник в процесі передавання зібраних матеріалів повинен забезпечити нерозголошення відомостей про сили, засоби, методи оперативно-розшукової діяльності, що становлять державну таємницю, а також про осіб, що в ній задіяні.

Відносно легалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності необхідно зазначити, що це специфічна діяльність оперативних та слідчих підрозділів з надання законної сили і введення в кримінальний процес матеріалів оперативно-розшукової діяльності.

Суб'єктом легалізації є посадові особи, які за своїми функціональними обов'язками мають право здійснювати заходи щодо введення оперативно-розшукових матеріалів до кримінального провадження: оперативні працівники (згідно з чинним законодав-

ством наділені правом вести оперативно-розшукову діяльність); слідчі (згідно з кримінальним процесуальним законом за наявності ознак злочину – зобов'язані почати кримінальне провадження). Об'єктом легалізації є матеріали оперативно-розшукової діяльності, що містять фактичні дані й можуть бути використані у кримінальному провадженні [7, с. 61].

У ході використання результатів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого важливим є те, що матеріали ОРД є підставою для прийняття рішення про проведення слідчої (розшукової) дії, а відповідно до ч. 2 ст. 99 КПК такі матеріали також є документами, а отже й джерелами доказів. Проте під час здійснення розшукової роботи слідчого інформація та результати оперативно-розшукової діяльності можуть також повідомлятися слідчому без матеріального оформлення факту передавання оперативної інформації (в усній формі або ознайомлення слідчого з окремими матеріалами), що може бути приводом і підставою для проведення окремих слідчих (розшукових) дій, наприклад, визначення кола осіб, що підлягають допиту як свідки, місця проведення огляду та ін.

Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності під час проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, передбачає, по-перше, їх фактичне використання шляхом пред'явлення в ході слідчої (розшукової) дії, наприклад, огляд матеріалів оперативно-технічних заходів, пред'явлення під час допиту свідка (підозрюваного) фотознімків, відеозапису, отриманих в процесі оперативно-розшукової діяльності тощо; по-друге, використання інформації, яка міститься в матеріалах оперативно-розшукової діяльності, наприклад, інформації про особу свідка для встановлення психологічного контакту. В інших випадках інформація може використовуватись з тактичних міркувань з метою більш ефективної підготовки та проведення окремої слідчої (розшукової) дії.

Цікавою видається позиція М.П. Климчука, який вважає, що використання результатів оперативно-розшукової діяльності для підготовки та проведення слідчих дій – це їх фактична реалізація, що передбачає такі елементи: надання результатів оперативно-розшукової діяльності слідчим підрозділам; отримання наданих результатів; перевірка можливості використання у процесуальних цілях даних, отриманих у результаті оперативно-розшукової діяльності; аналізування та оцінювання слідчими підрозділами результатів оперативно-розшукової діяльності; установа значення результатів оперативно-розшукової діяльності у ході планування використання їх у процесі підготовки або проведення слідчих дій; прийняття рішення про використання результатів оперативно-розшукової діяльності для підготовки та проведення слідчих дій; реалізація прийнятого рішення; попередження помилок в процесі реалізації прийнятого рішення [8, с. 137].

Висновки. Треба зазначити, що використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності слідчим у розшуковій роботі та безпосереднє здійснення такої діяльності не є можливим без розуміння її змісту. Наявність у слідчого, оперативного працівника вмінь і навиків правової оцінки матеріалів оперативно-розшукової діяльності, визначення шляхів та безпосереднього використання таких матеріалів, належне процесуальне оформлення цієї діяльності є запорукою не лише результативності розшукової роботи, а й недопущення порушень чинного законодавства. Водночас тактичні підходи до використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у розшуковій роботі слідчого зумовлені необхідністю зведення до мінімуму розшифровки негласних сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності, усунення обставин, що можуть заважати передачі необхідних даних до органів досудового розслідування.

Список використаної літератури

1. Доказывание и использование результатов оперативно-розыскной деятельности : учеб. пособие / Н.А. Громов, В.А. Пономаренко, А.Н. Гуцин, Ю.В. Франциров. – М. : ПРИОР, 2001. – 208 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/page>.
4. Шилін М. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового кримінального процесуального кодексу України / Микола Шилін // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2013. – № 1(29). – С. 59–64.
5. Оперативно-розшукова діяльність : навч. посіб. – К. : Правова єдність, 2009. – 310 с.
6. Кучерина С.Є. Щодо змісту діяльності з використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному судочинстві / С.Є. Кучерина, С.С. Кудінов // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали пост. діючого наук.-практ. семінару 28 жовт. 2011 р. / Служба безпеки України, Інститут підготовки юрид. кадрів для служби безпеки України, Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : ТОВ «Оберіг», 2011. – Вип. 3, Ч. 1. – С. 252–257.
7. Никифорчук Д.Й. До питання використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному судочинстві / Д.Й. Никифорчук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2009. – № 22. – С. 61–65.
8. Климчук М.П. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності під час проведення слідчих дій / М.П. Климчук // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 135–150.